

ประวัติความเป็นมาและความคิดเกี่ยวกับอนุสาวรีย์

ความคิดเกี่ยวกับอนุสาวรีย์ดูจะมีมาตั้งแต่ยุคแรกของมนุษย์เลยทีเดียว ในสมัยอียิปต์โบราณ (5,000 - 525 ก่อน ค.ศ.) มีการสร้างเสาหินจารึกสี่เหลี่ยม (Obelisks) พีรามิด ส핑크ซ์ ภาพแกะสลักฝาผนัง และสิ่งต่างๆ มากมายที่จะบันทึกและแสดงออกถึงความเชื่อของคน สิ่งก่อสร้างเหล่านี้จะเกี่ยวข้องกับอำนาจ เบื้องบน และความกล้าหาญในทางการรบของพระเจ้าและฟาโรห์ อนุสาวรีย์ในยุคแรกนี้จึงเป็นอนุสาวรีย์ที่สร้างขึ้นเพื่อสร้างประวัติศาสตร์มากกว่าการระลึกถึงประวัติศาสตร์

ในยุคคลกรีก (1,200 - 338 ก่อน ค.ศ.) อนุสาวรีย์จะเกี่ยวข้องกับเกมส์แห่งชาติ มีการก่อสร้างอนุสาวรีย์ต่างๆ ขึ้นเพื่อระลึกถึงชัยชนะในการแข่งขัน เช่น รูปปั้นคนขี่ม้าศึก เป็นต้น กรีกได้พยายามบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตและการจากไปโดยใช้การจารึก ภาพวาด หรือ แกะสลักแท่งหิน แสดงเป็นภาพอีกด้วย พวกเขาเล่นที่มีแนวโน้มไปทางคลั่งอำนาจได้สร้างอนุสาวรีย์ไว้อย่างยิ่งใหญ่และงดงาม เช่น อนุสาวรีย์ที่ฮาลิคาร์นาซัส (Halicarnassus) ในคาริเรีย ประมาณ 350 ปีก่อน ค.ศ. ซึ่งต่อมาเมืองใหญ่ๆ ในยุคนี้ได้มีการสร้างอนุสาวรีย์ที่ใหญ่โตให้กับผู้ปกครอง และประวัติศาสตร์ของเมืองคนเต็มไปหมด โดยเฉพาะทางเซคคะวันออก

เปอร์เซียในสมัยราชวงศ์อาชเมนิค (Achaemenid Persia 550 - 330 ก่อน ค.ศ.) มีการสร้างอนุสาวรีย์ซึ่งรับอิทธิพลมาจากกรีก มีทั้งที่เป็นแบบเสาหินค้ำประกอบด้วยรูปปั้นขนาดใหญ่ของกษัตริย์แสดงถึงความยิ่งใหญ่ของอาณาจักรคน และแบบที่เรียกว่า ราชวังอนุสาวรีย์ ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของยุคนี้ ราชวังเหล่านี้จะถูกสร้างไว้เพื่อเป็นอนุสาวรีย์แห่งชัยชนะและพระราชกรณียกิจของกษัตริย์มากกว่าเพื่อเป็นที่อยู่อาศัย

ยุคโรมัน (753 ก่อน ค.ศ. - ค.ศ. 476) อนุสาวรีย์จะปรากฏออกมาเป็นพระรูปของจักรพรรดิ ประตูดีย์ และเสาหิน (Columns) เช่น เสาหินที่สร้างโดยทราจันและมาร์คิอุส ออเรลิอุส เพื่อรำลึกถึงชัยชนะที่มีเหนือพวกป่าเถื่อนคิวตัน คำนบนของเสาหินเป็นพระรูปมหาราชของจักรพรรดิ (ปัจจุบันเป็นรูปนักบุญ) รอบๆ คกค่างด้วยรูปปั้นปูน แสดงเรื่องราวการต่อสู้

ของทหาร ความคิดเกี่ยวกับอนุสาวรีย์ของชาวโรมันมิได้สร้างขึ้นเพื่อการสื่อสารโดย
ธรรมดาเท่านั้น แต่ยังมีมุ่งแสดงถึงสัญลักษณ์ของการสะสมอำนาจด้วย ดังจะเห็นได้จาก
เสาหินอนุสาวรีย์อันใหญ่โตทั้งหลายของโรมัน และในตัวของอนุสาวรีย์เองยังได้แสดงจิตใจ
แบบกษัตริย์นิยม(Pharaonic Spirit) เป็นส่วนใหญ่อีกด้วย

เปอร์เซียสมัยราชวงศ์ซัสซานี(Sassanian Persia ค.ศ. 226 - 642)
อนุสาวรีย์ส่วนใหญ่เกิดจากแรงคลาไจจากราชวงศ์อาซซเมนิคและพวกโรมันกับไบแซนติน
ที่อยู่ร่วมสมัยเดียวกัน มีราชวังอันใหญ่โตเกิดขึ้นในสมัยนี้ เพื่อแสดงถึงความรุ่งเรืองของ
กษัตริย์ ราชวังนี้มิได้เป็นราชวังหลังคาแบบเหมือนสมัยก่อน แต่เป็นราชวังหลังคาโค้งซึ่ง
คล้ายกับสถาปัตยกรรมร่วมสมัยของโรมัน มีการสลักหน้ามาอันมีมาเป็นเรื่องราวเพื่อ
เป็นอนุสรณ์แก่กษัตริย์ราชวงศ์นี้ แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของพวกเฮเลนและโรมันเช่นกัน

ยุคกลาง(ค.ศ. 476 - 1453) อนุสาวรีย์ในยุคนี้มิได้สร้างเพื่อระลึกถึงบุคคล
ใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะ แต่เป็นความพยายามที่จะเลียนแบบงานที่ศักดิ์สิทธิ์กล่าวว่า "ให้เรา
ภูมิใจในการทำคามแบบอย่างที่ดี ซึ่งสิ่งนั้นอาจทำให้เราเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรแห่ง
สวรรค์ได้" ในสมัยนี้ อนุสาวรีย์ได้ปรากฏออกมาในหลายรูปแบบมากที่สุด โดยเฉพาะ
อนุสาวรีย์ต่างๆที่เกิดขึ้นบนถนนแห่งการแสวงบุญในคริสต์ศตวรรษที่ 12 จากฝรั่งเศสไปถึง
แชนติอาโกในสเปน มีทั้งเสาหินอ่อน สุสานหิน ไม้กางเขน และโบสถ์ แบบที่มีชื่อเสียงใน
ยุคกลางสร้างโดยสันตะปาปาคาลิกซ์ที่ 2 (Calixtus II) ในปี ค.ศ. 1122 เพื่อเป็น
ที่ระลึกในข้อตกลงระหว่างอาณาจักรและศาสนจักรแห่งเวิร์ม(Worms) ได้ถูกทำลายไปใน
ปี ค.ศ. 1747 แต่รู้ได้จากภาพร่างและคำอธิบายที่เหลืออยู่ เป็นห้องซึ่งถูกขมดกัดด้วยภาพ
จิตรกรรมฝาผนังอันงดงามแสดงเรื่องราวต่างๆของสันตะปาปา 7 พระองค์ ที่ต่อสู้เอาชนะ
ฝ่ายที่ครอบงำอยู่ได้สำเร็จ อนุสาวรีย์นี้ถือได้ว่าเป็นแหล่งที่แสดงออกถึงสัญลักษณ์ได้เปรียบ
พร้อมที่สุด ประเภทของอนุสาวรีย์ที่มีมากที่สุดในยุคนี้คือสุสานที่อยู่ในโบสถ์ มีแท่งหินอ่อน
จารึกถึงงานที่ดีของผู้ไปสู่สวรรค์ ในช่วงปลายๆยุคมีการลดน้อยถอยลงมากของการได้ไป
สู่สวรรค์ แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางความคิดที่ปรากฏขึ้น

ยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ(ค.ศ. 1300 - 1500) อนุสาวรีย์จะเป็นสิ่งที่มีนัยว่าถึงคุณ
ใจมากที่สุดในยุคนี้ เป็นการตั้งเอาแบบคลาสสิกในยุคแรกๆให้กลับคืนมา มีการนำประติมากรรม

มาประยุกต์ใหม่ประกอบอยู่ที่หน้าโบสถ์ มีอนุสาวรีย์บุคคล ภาพเขียนที่เลียนแบบมาจาก อนุสาวรีย์ สิ่งเหล่านี้ได้กลายมาเป็นรากฐานของศิลปะภาพเหมือนในยุคดังกล่าวอีกด้วย เลียวนาโค คาร์วินซี ได้ออกแบบอนุสาวรีย์สำหรับผู้ปกครองแห่งมิดานไว้อย่างงดงามแต่ ยังมีโครงสร้าง เป็นเสาอนุสาวรีย์ที่มีลวดลายอย่างวิจิตร บนยอดเสามีรูปปั้นของผู้ปกครอง แห่งมิดานกำลังขี่ม้ากระโจนขึ้นเหนือศัตรูที่หมอบอยู่ ในงานของไมเคิล แองเจโล ความคิดเรื่องอนุสาวรีย์ได้ขยายไปสู่การแสดงออกที่กว้างยิ่งขึ้น และเป็นเรื่องราวเปรียบเทียบ เช่น อนุสาวรีย์ของสันตะปาปาจูเลียสที่ 2 ที่ยังไม่สำเร็จเช่นกัน ไมเคิล แองเจโล ได้ไปไกลกว่าอนุสาวรีย์ธรรมดา เขาสร้างเรื่องราวที่ลึกซึ้งจากธรรมชาติของมนุษย์ นำมา แสดงออกเป็นสัญลักษณ์ต่างๆประกอบกับสถาปัตยกรรมเช่น เรื่องเกี่ยวกับไตรภูมิ เป็นต้น

ยุคบาร็อก(ราวคริสต์ศตวรรษที่ 17) จากอิทธิพลของไมเคิล แองเจโล อนุสาวรีย์ที่แสดงเรื่องราวเปรียบเทียบได้ปรากฏอยู่อย่างมากมายในยุคนี้ มีการสร้าง อนุสาวรีย์กันอย่างใหญ่โตจนกลายเป็นลักษณะแบบบาร็อกที่ยิ่งใหญ่ซึ่งมีปรากฏอยู่ในเมืองใหญ่ๆ และราชวังในยุโรป

ยุคคลาสสิกใหม่(ราวคริสต์ศตวรรษที่ 18) ยุคนี้ออกให้เกิดผลกระทบอย่างมากใน ทางศิลปะโดยเฉพาะอนุสาวรีย์ในคริสต์ศตวรรษที่ 18 ถึงแม้ว่าธรรมเนียมแบบบาร็อกยังปรากฏ อยู่ก็ตาม แต่ในแง่รายละเอียดแล้วมีการมุ่งที่จะลอกแบบจากยุคคลาสสิกโดยตรง การเปลี่ยนแปลงในอนุสาวรีย์รูปปั้นจะเห็นได้อย่างชัดเจนในฝรั่งเศส จากลักษณะของอนุสาวรีย์แบบโรมัน ที่สร้างขึ้นอย่างมากมายให้กับพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ที่พระราชวังแวร์ซายและที่อื่นๆ อิทธิพล อนุสาวรีย์แบบคลาสสิกยังมีอยู่อย่างค่อนเนื่องจนถึงครั้งแรกของคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงแม้จะ เป็นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ก็ตาม อนุสาวรีย์แบบคลาสสิกยังคงมีอิทธิพลแข็งพอที่จะก่อให้เกิด อนุสาวรีย์ที่น่าประทับใจออกมาได้อีก เช่น อนุสาวรีย์ลินคอล์น ในวอชิงตัน ดี ซี เป็นต้น

คริสต์ศตวรรษที่ 19 สมัยวิกตอเรีย จะเป็นยุคที่ยิ่งใหญ่ของอนุสาวรีย์ซึ่งเน้นไป ที่ความโค้งงอและความสำเร็จของบุคคล ความรุ่งเรืองของประเทศ ความพึงพอใจในอดีต และธรรมเนียมต่อการรับรู้ทางสายตา ทั้งหมดล้วนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแท้จริงของอนุสาวรีย์ แค่นั้นพอแล้วอนุสาวรีย์ในยุคนี้ก็จะห่อเหี่ยวและทรูทรากเกินกว่าความพึงพอใจทางสุนทรีย์ อยู่บ้าง ลักษณะที่เป็นเค้าโครงแบบภาพวาด และลวดลายตามชอบเป็นลักษณะเด่นที่สังเกต ได้ง่ายของยุควิกตอเรีย อนุสาวรีย์แบบใหม่ได้พัฒนาขึ้นในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19

เช่น อนุสาวรีย์ของทหารในสงครามกลางเมืองในสหรัฐ เป็นต้น

คริสศศวรรษที่ 20 ส่วนใหญ่เป็นอนุสาวรีย์มหาชนที่สร้างขึ้นหลังจากการสูญเสียในสงครามโลกครั้งที่ 1 โดยชาติที่ต่อสู้กัน สงครามนี้ก่อให้เกิดอนุสาวรีย์หลายแบบมากกว่าเหตุการณ์หนึ่งเหตุการณ์ใดในประวัติศาสตร์ที่เคยมีมา แต่ข้อน่าสังเกตคือ อนุสาวรีย์ส่วนใหญ่ในสมัยนี้เกิดขึ้นอย่างฉาบฉวยและขาดแรงกลใจเหมือนอย่างในอดีต ยุคนี้ก่อให้เกิดสิ่งก่อสร้างขึ้น เช่น ห้องประชุม โรงเรียน และศาลากลาง เข้ามาแทนที่อนุสาวรีย์แบบเดิมที่เป็นประติมากรรมกึ่งในวังหลังๆ

ที่กล่าวมานั้นคือความเป็นมาของอนุสาวรีย์ทางแถบประเทศตะวันตก ส่วนประเทศสำคัญทางแถบตะวันออกที่ถือได้ว่าเป็นแหล่งอารยธรรมใหญ่ก็คือประเทศอินเดียและจีนกับญี่ปุ่น มีความเป็นมาของอนุสาวรีย์ดังนี้

ประเทศอินเดีย อนุสาวรีย์มีแบบที่เด่นอยู่ 2 แบบ คือ สถูป ที่สร้างในช่วงที่พุทธศาสนากำลังเจริญรุ่งเรือง และสุสานของพวกอิสลามที่เกิดขึ้นในยุคหลัง สถูปนั้นมีความคิดหลายอย่างที่คล้ายกับยุคกลางของตะวันตก คือ สร้างขึ้นเพื่อระลึกถึงและปรารภณาที่จะดำเนินรอยตามวิถีชีวิตที่ดีมากกว่าที่จะระลึกถึงบุคคลใดบุคคลหนึ่ง โดยเฉพาะ ซึ่งในรายละเอียดจะขอยกไปกล่าวในส่วนของประวัติของอนุสาวรีย์ไทย

สุสานอิสลามที่มีชื่อเสียงมากที่สุดคือสุสานของฮูมายูน (Humayun) ที่เคลลีเกา ในคริสศศวรรษที่ 16 และแน่นอนที่สุดคือ หัชมหาศาลที่อักรา สร้างในคริสศศวรรษที่ 17 โดย ซาห์ จาฮาน เป็นอนุสรณ์ให้กับภรรยา อนุสรณ์นี้ถือได้ว่าเป็นสิ่งก่อสร้างที่สมบูรณ์ที่สุดในโลกอย่างหนึ่ง

จีนและญี่ปุ่น นอกเหนือจากหินจารึกที่สร้างให้กับนักรบและบุคคลสำคัญอื่นๆ ในยุคอื่นแล้ว อนุสาวรีย์ส่วนใหญ่ในจีนเหมือนกับอินเดีย ใ้ถูกสร้างขึ้นภายใต้อิทธิพลของพุทธศาสนา สิ่งสำคัญที่สุดคือ เจดีย์มียอดแหลมเหมือนสถูปเหมือนอินเดีย แต่มีสัญลักษณ์บางอย่างแตกต่างกัน เพราะอิทธิพลของประเพณีท้องถิ่นที่ไม่เหมือนกัน เจดีย์จีนดูเหมือนจะรับอิทธิพลส่วนหนึ่งมาจากหอคอยไม้ขนาดเล็กของยุคอื่น (แต่ในสมัยหลังสร้างใหญ่ขึ้น และ

สร้างด้วยอิฐ หิน มากกว่าไม้) และญี่ปุ่นก็มีเจดีย์ที่สวยงามเช่นกัน โดยรับอิทธิพลมาจากจีน¹

สรุป

เมื่อดูจากประวัติศาสตร์อันยาวนานของอนุสาวรีย์ตั้งแต่ยุคแรกในประวัติศาสตร์ของประเทศทางตะวันตกและตะวันออก เราจะเห็นถึงความหลากหลายของรูปแบบที่ถูกสร้างขึ้นในนามของอนุสาวรีย์ ไม่ว่าจะเป็นทางก้านประติมากรรม สถาปัตยกรรม หรือทั้งสองอย่างรวมกัน สิ่งก่อสร้างเหล่านี้ในแต่ละยุคแต่ละสมัยจะมีความแตกต่างกันออกไปตามอิทธิพลของท้องถิ่น และในหลายครั้งก็มีการรับอิทธิพลในค่านิยมซึ่งกันและกันด้วย รูปแบบของอนุสาวรีย์จึงไม่มีข้อจำกัดอันแน่นอนว่าจะต้องเป็นเช่นใด สิ่งก่อสร้างที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะมีขนาดใดก็ตามอาจจัดเป็นอนุสาวรีย์ได้ถ้าอยู่ในเงื่อนไขของจุดประสงค์พื้นฐานร่วมกันที่ว่า สำหรับระลึกถึงบุคคลหรือเหตุการณ์หนึ่งเหตุการณ์ใดเป็นพิเศษ

เวลาพูดถึงการระลึกถึงนั้น เรามักเข้าใจกันไปว่าเกี่ยวข้องกับบุคคลหรือสิ่งที่จบสิ้นไปแล้ว ซึ่งแท้จริงแล้วมิได้เป็นเช่นนั้นเสมอไป ในบางยุคสมัยอนุสาวรีย์ได้ถูกสร้างขึ้นเพื่อแสดงถึงความศรัทธา ความเชื่อ และความยิ่งใหญ่ของประเทศตน หรือของคนเอง โดยที่บุคคลหรือเหตุการณ์นั้นยังมิได้จบสิ้นไปแต่อย่างใด และหลายครั้งที่เกิดที่อนุสาวรีย์ได้เกิดขึ้นจากความศรัทธาเช่นนั้น อนุสาวรีย์จึงได้เล่นบทบาทในฐานะตัวสร้างประวัติศาสตร์โดยตรง เช่น อนุสาวรีย์ในยุคอียิปต์โบราณ เป็นต้น

จากประวัติศาสตร์ของอนุสาวรีย์มีสิ่งที่น่าสนใจก็คือ อนุสาวรีย์ได้ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อแสดงออกถึงความยิ่งใหญ่ ความมีอำนาจเหนือผู้อื่น โดยเกี่ยวข้องกับกษัตริย์เป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอนุสาวรีย์ที่สร้างขึ้นในประเทศแถบตะวันตกที่มีการต่อสู้รบพุ่งกันเป็นระยะเวลายาวนาน อนุสาวรีย์ในแง่นี้จึงจะเกี่ยวข้องกับอำนาจนิยม²อยู่มาก อนุสาวรีย์อีกประเภทหนึ่งคือ อนุสาวรีย์ที่สร้างขึ้นเพื่อความเชื่อทางศาสนาซึ่งพบอยู่มากเช่นกัน อนุสาวรีย์เหล่านี้จะปรากฏมากในยุคกลางของตะวันตกและประเทศตะวันออก เช่นอินเดียน

¹ เก็บความจาก "Monuments and Memorials;" Encyclopaedia Britannica 15 (1963) : 777-777B.

² อำนาจนิยมในที่นี้หมายถึง ความศรัทธาที่นิยมการแสดงออกถึงความยิ่งใหญ่ ความมีอำนาจของคนเหนือผู้อื่น

และจีน ในแง่ที่อนุสาวรีย์นอกจากจะเป็นตัวสร้างประวัติศาสตร์แล้วยังเป็นเครื่องแสดงออกถึงความยิ่งใหญ่ ความเป็นอำนาจ และความเจริญรุ่งเรืองอีกด้วย

อนุสาวรีย์ของประเทศตะวันตกได้มีการสร้างอย่างใหญ่โตมโหฬาร นอกจากจะแสดงถึงความยิ่งใหญ่มีอำนาจแล้ว ยังบอกเรื่องราวต่างๆอีกมากมายด้วย เช่น การสลักรูปปั้นนูนประกออนุสาวรีย์เป็นเรื่องราวการต่อสู้หรือเรื่องต่างๆ มีการจารึกเป็นลายลักษณ์อักษรความแห่งหิน ฯลฯ แต่ถึงแม้ว่าจะมีการสร้างกันอย่างยิ่งใหญ่ขนาดนี้ก็มีความ การทำลายล้าง หรือการเปลี่ยนแปลงของอนุสาวรีย์ก็ยังปรากฏอยู่เสมอ โดยเฉพาะอนุสาวรีย์ของประเทศตะวันตก เช่น เสาหินของทราชันและมาร์คิวโอเรดิอุส ที่มีรูปปั้นของจักรพรรดิอยู่บนยอดเสา ค่อมมาภายหลังเมื่อศาสนจักรมีอำนาจ รูปปั้นนั้นก็ถูกเปลี่ยนแปลงเป็นรูปปั้นนักบุญ เป็นต้น ถึงแม้ว่าจะมีการทำลายล้างกัน อนุสาวรีย์ที่สำคัญหลายแห่งยังคงปรากฏอยู่ให้เราได้เห็น และได้ศึกษากัน เพราะโดยความคึกคักพื้นฐานแล้วอนุสาวรีย์ทุกแห่งล้วนแต่ถูกสร้างขึ้นมาให้คำร้องอยู่ตลอดเวลา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย